

dommere, jf. retsplejelovens § 55, men ikke for personer, som efter retsplejelovens § 19, stk. 3, er bemyndiget til at behandle sager på vegne af retten. For sidstnævntes vedkommende vil en eventuel klage over den pågældendes fremtræden i retsmøder kunne indgives til den, der har det daglige ledelsesansvar i forhold til den pågældende (f.eks. lederen af fogedretten), eller til retspræsidenten.

Det lægges til grund, at retsplejelovens regler om inhabilitet, jf. punkt 2.1 ovenfor, finder analog anvendelse, således at dommeren skal vige sit sæde efter de nærmere regler herom, hvis det skulle forekomme, at en dommer forsættligt og åbenlyst fremtræder i strid med den foreslåede § 56. En dommer, som over for sagens parter manifesterer en vilje til at tilsidesætte en lovregel, der retter sig mod dommeren, må således anses for at handle på en måde, som er egnet til hos parterne at skabe tvivl om dommerens vilje til at dømme i overensstemmelse med gældende dansk ret.

5. Lovforslagets forhold til grundloven, menneskerettighedskonventioner og EU-retten

5.1. Grundloven

5.1.1. Efter grundlovens § 67 har borgerne ret til at dyrke gud på den måde, der stemmer med deres overbevisning, dog således, at der intet læres eller foretages, som strider mod sædeligheden eller den offentlige orden.

Anvendelsesområdet for § 67 er som nævnt »gudsdyrkelsen«, og bestemmelsen omfatter først og fremmest de egentlige rituelle og kultiske handlinger, såsom forkyndelse, bøn, gudstjeneste, dåb m.v., jf. bl.a. Alf Ross, Dansk Statsforfatningsret, 3. udgave v. Ole Espersen (1980), side 754.

Den foreslåede bestemmelse om, at en dommer i retsmøder bl.a. ikke må fremtræde på en måde, der er egnet til at blive opfattet som en tilkendegivelse om den pågældendes eventuelle religiøse tilhørsforhold eller som en meningstilkendegivelse om et religiøst eller politisk spørgsmål i øvrigt, retter sig ikke mod gudsdyrkelsen som sådan, og grundlovens § 67 er derfor ikke til hinder for, at der indføres en sådan bestemmelse.

5.1.2. Efter grundlovens § 70 må ingen fratages adgangen til den fulde nydelse af borgerlige og politiske rettigheder på grund af den pågældendes trosbekendelse.

Da lovforslagets § 1 (forslag til retsplejelovens § 56) omfatter alle religiøse tilhørsforhold og meningstilkendegivelser om religiøse spørgsmål, og da den foreslåede bestemmelse i øvrigt er båret af et sagligt hensyn til at sikre dommeres neutrale fremtræden un-

der retsmøder, rejser bestemmelsen ikke spørgsmål i forhold til grundlovens § 70.

5.2. Menneskerettighedskonventioner

5.2.1. Efter artikel 9, stk. 1, i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention har enhver ret til at tænke frit og til samvittigheds- og religionsfrihed. Denne ret omfatter frihed til at skifte religion eller tro samt frihed til enten alene eller sammen med andre, offentligt eller privat at udøve sin religion eller tro gennem gudstjeneste, undervisning, andagt og overholdelse af religiøse skikke. Bestemmelsen beskytter således adgangen til at udøve sin religion eller tro, herunder også til at bære religiøst begrundet beklædning eller andre effekter.

Denne ret til at udøve sin religion eller tro kan efter konventionens artikel 9, stk. 2, underkastes sådanne begrænsninger, som er foreskrevet ved lov og er nødvendige i et demokratisk samfund af hensyn til den offentlige trykthed, for at beskytte den offentlige orden, sundheden eller sædeligheden eller for at beskytte andres rettigheder og friheder.

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har ikke haft lejlighed til at tage stilling til rækkevidden af artikel 9 i forhold til spørgsmål om dommeres fremtræden i retsmøder. Det kan imidlertid nævnes, at domstolen i en række sager har taget stilling til rækkevidden af artikel 9 særligt i forhold til spørgsmålet om religiøst begrundet hovedbeklædning i uddannelsessektoren.

F.eks. fandt Domstolen ved en dom af 10. november 2005, *Sahin mod Tyrkiet*, at det ikke udgjorde en krænkelse af konventionen, at en studerende ikke måtte bære muslimsk tørklæde på et universitet. Forbudet var begrundet i et princip om, at det tyrkiske samfund skal være sekulært. Endvidere kan nævnes en afgørelse af 15. februar 2001 i sagen *Dahlab mod Schweiz*, hvor Domstolen fandt, at det ikke udgjorde en krænkelse af konventionen, at en lærer, der underviste 4-8 årige børn i en offentlig skole, havde fået forbud mod at bære et hovedtørklæde, der var begrundet i lærerens religiøse (muslimske) overbevisning. Domstolen henviste bl.a. til så små børns særlige påvirkelighed og til det pågældende tørklædes mulige missiverende effekt i den forbindelse.

5.2.2. Efter artikel 10, stk. 1, i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention har enhver ret til ytringsfrihed. Efter artikel 10, stk. 2, kan ytringsfriheden underkastes sådanne formelle bestemmelser, betingelser, restriktioner eller straffebestemmelser, som er foreskrevet ved lov og er nødvendige i et demokratisk samfund af hensyn til den nationale sikkerhed,